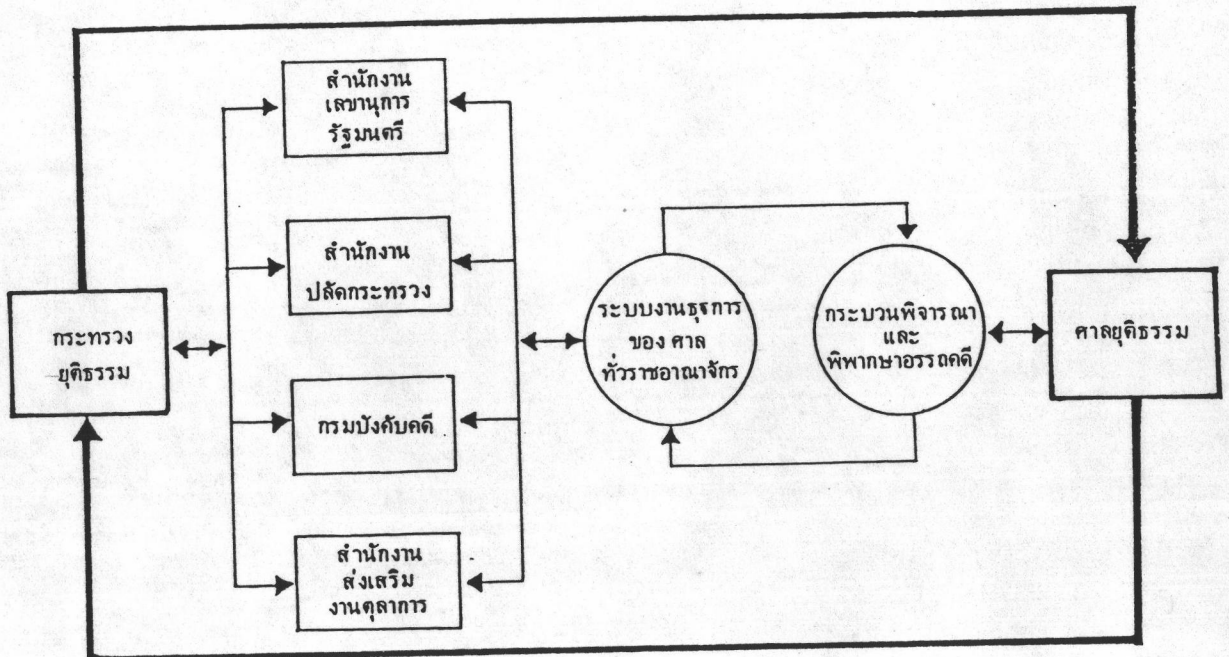

การสื่อสารในองค์การของกระบวนการยุติธรรมทางศาล

ลักษณะของกระบวนการสื่อสารในองค์การ

จากการศึกษาถึงโครงสร้างของศาลยุติธรรมและขั้นตอนการดำเนินคดีต่าง ๆ ของศาลจังหวัด ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นคดีมาสู่ศาลจนถึงขั้นตอนการตัดสินชี้ขาดด้วยการพิพากษาคดีในขอบเขตอำนาจของศาลจังหวัดนั้น จะเห็นได้ว่า มีกระบวนการสื่อสารในระบบงานต่าง ๆ ของการพิจารณาพิพากษาคดีแทบทุกขั้นตอน และเพื่อแสดงให้เห็นถึงกระบวนการสื่อสารในองค์การของศาลให้ชัดเจนขึ้น ก็โดยการสร้างแบบจำลอง (Model) ซึ่งผู้วิจัยได้เคยเสนอแบบจำลองการสื่อสารในองค์การของกระบวนการยุติธรรมทางศาล ไว้ในวารสารนิติศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังนี้.-¹

แบบจำลองที่ 1
การสื่อสารภายในองค์การของกระบวนการยุติธรรมทางศาล

¹ วิทยา อังเรขพาณิชย์, "การสื่อสารในกระบวนการยุติธรรมทางศาล", วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (สิงหาคม 2527), หน้า 47.

แบบจำลองดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของกระบวนการสื่อสารในองค์การของกระบวนการยุติธรรมทางศาล ซึ่งเชื่อมโยงระหว่างกระทรวงยุติธรรมกับศาลยุติธรรม โดยลักษณะการสื่อสารจะเป็นการเชื่อมโยงระหว่างระบบงานใหญ่ ๆ 2 ระบบขององค์การ คือ ระบบงานธุรการ และ ระบบงานตุลาการ กล่าวคือ การดำเนินงานของระบบงานธุรการ ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ในความรับผิดชอบของกระทรวงยุติธรรมนั้น องค์การหลักของกระทรวงซึ่งเป็นหน่วยงานระดับกรม 4 หน่วยงาน จะทำการสื่อสารระหว่างกันเพื่อการประสานงานและสนับสนุนซึ่งกันและกันภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวง และการสื่อสารภายในระบบงานต่าง ๆ ในการบริหารงานของกระทรวงยุติธรรมนั้น ก็จะเชื่อมโยงไปสู่ระบบงานธุรการของศาลทั่วราชอาณาจักร เพื่อไปสนับสนุนและส่งเสริมระบบงานตุลาการ อันได้แก่การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีต่าง ๆ ซึ่งเป็นภารกิจของศาลยุติธรรมโดยตรง

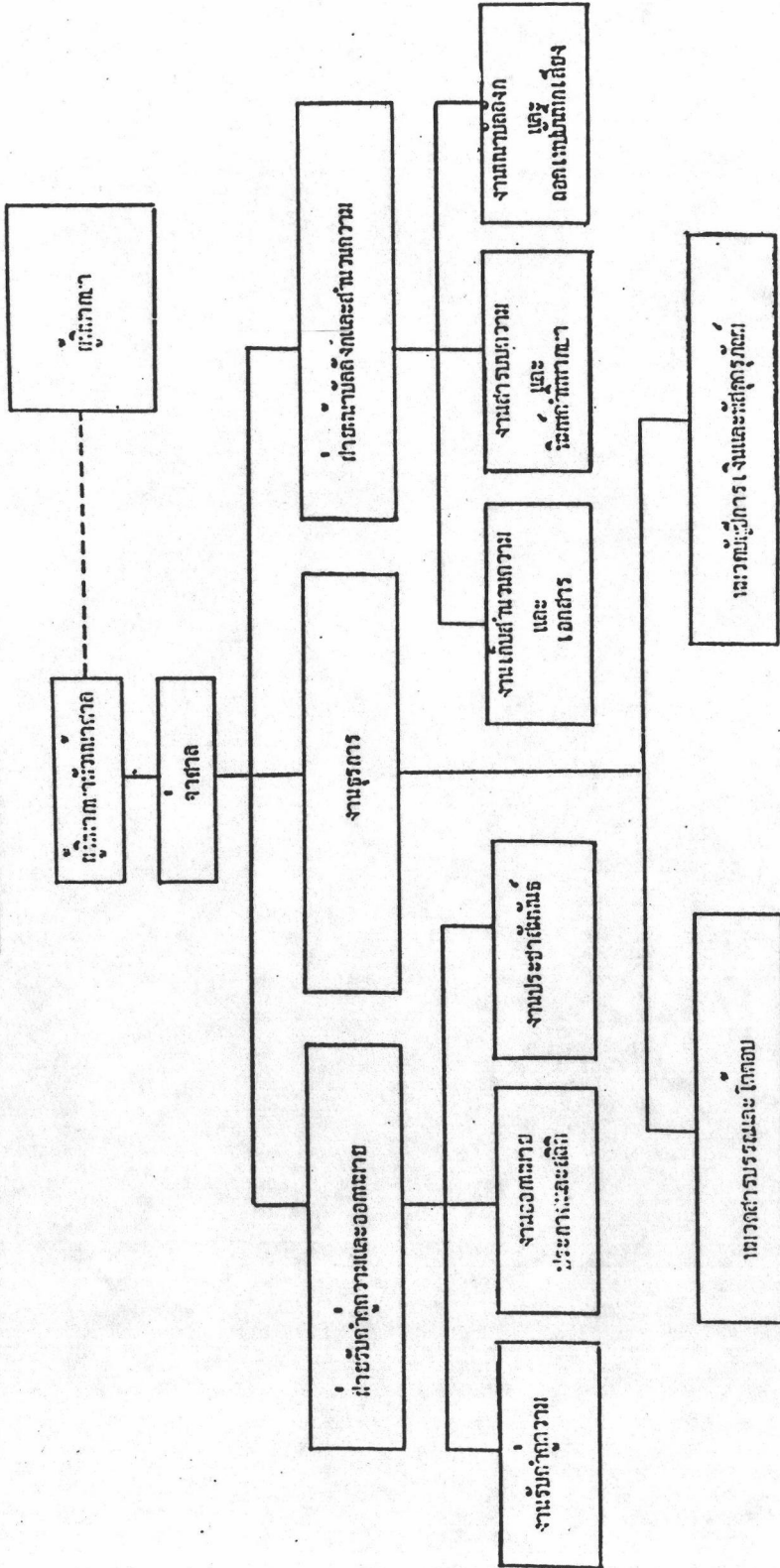
ในการดำเนินงานของศาลจังหวัดทุกแห่งทั่วราชอาณาจักร ลักษณะงานในองค์การของศาลจะประกอบด้วยระบบงานใหญ่ ๆ 2 ระบบเช่นเดียวกัน คือ ระบบงานธุรการ ซึ่งจะมีจำศาลเป็นหัวหน้าข้าราชการฝ่ายธุรการในศาลจังหวัด ทำหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติงานในส่วนที่เป็นระบบงานธุรการทั้งหมด และ ระบบงานอีกส่วนหนึ่งก็คือ ระบบงานตุลาการหรืองานพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่โดยเฉพาะของข้าราชการฝ่ายตุลาการ หรือนัยหนึ่งผู้พิพากษาเจ้าของคดีแต่ละคดีนั่นเอง

สำหรับลักษณะการสื่อสารในระบบงานหลักทั้ง 2 ระบบงาน ดังกล่าวนั้น จะต้องพิจารณาจากลักษณะการแบ่งส่วนราชการของศาลจังหวัดแต่ละแห่ง ซึ่งตามปกติทั่วไป ก็จะจัดแบ่งส่วนราชการในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน และเนื่องจากงานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีการดำเนินงานของศาลจังหวัดลำปาง ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้พิจารณาจากแผนภูมิการแบ่งส่วนราชการของศาลจังหวัดลำปาง ดังต่อไปนี้.²

² เอกสารประกอบการชี้แจงงานของศาลจังหวัดลำปาง (พิมพ์อัดสำเนา : 2530)

แผนระดับ 1

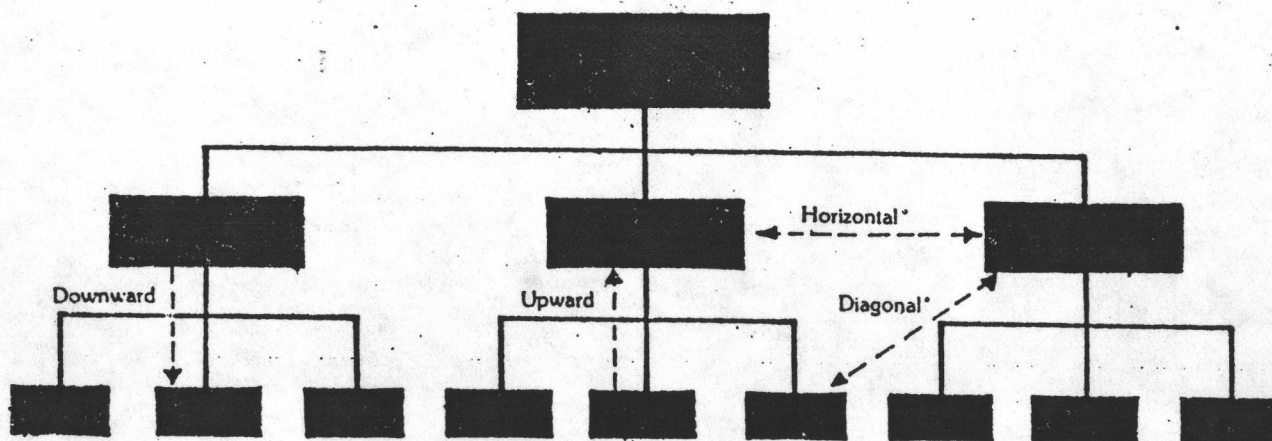
การแบ่งส่วนราชการของเทศบาลเมือง

การจัดแบ่งส่วนราชการในการบริหารงานของศาลจังหวัดลำปาง ที่ปรากฏตามแผนภูมิข้างต้น เป็นการจัดแบ่งส่วนงานและจัดองค์การในการบริหารงานตามแบบแผนทางราชการ ซึ่งตามทฤษฎีองค์การเรียกว่า การจัดองค์การแบบเป็นทางการ (Formal Organization) การสื่อสารในองค์การในรูปแบบนี้ จะมีลักษณะการสื่อสารในรูปแบบที่ **คูนท์** และ **คอนเนล** (Harold D. Koontz & Cyril O'Donnel) อธิบายสรุปไว้ว่า การสื่อสารในองค์การแบบเป็นทางการโดยทั่วไป จะมีลักษณะการสื่อสารที่ครอบคลุมทั้งการสื่อสารจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง (Downward Communication) การสื่อสารจากเบื้องล่างขึ้นสู่เบื้องบน (Upward Communication) การสื่อสารในแนวนอนหรือแนวระดับ (Horizontal Communication) และการสื่อสารในแนวเส้นทะแยงมุม (Diagonal Communication) ดังลักษณะแผนภูมิต่อไปนี้.-³

แผนภูมิที่ 2

ลักษณะการสื่อสารภายในองค์การแบบเป็นทางการ

3.

Harold D. Koontz and Cyril O'Donnel, "Communication in the Organization", in Management (New York : McGraw Hill Co., 8th Ed., 1984), pp. 530-531.

ลักษณะการสื่อสารในองค์การแบบเป็นทางการดังกล่าว เป็นการแสดงให้เห็นถึงทิศทางหรือกระแสการไหลเวียนของสารสนเทศในองค์การ ซึ่งเป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคลากรและระบบงานต่าง ๆ ภายในองค์การ ซึ่ง คูนท์ และ คอนเนล เสนอแนวความคิดไว้ว่า เป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารองค์การทุกระดับ ที่จะต้องจัดการให้การไหลเวียนของสารสนเทศในแต่ละทิศทางเป็นไปด้วยความสะดวคล่องตัว เพื่อให้ระบบงานต่าง ๆ สามารถใช้ประโยชน์จากสารสนเทศที่เกี่ยวข้องและจำเป็นสำหรับแต่ละระบบงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ⁴

สภาพปัญหาทางการสื่อสารในกระบวนการยุติธรรมทางศาล

จากการศึกษาถึงขั้นตอนการดำเนินคดีต่าง ๆ ของศาล จะเห็นได้ว่า มีกระบวนการสื่อสารและการรับส่งสารสนเทศอยู่ในขั้นตอนต่าง ๆ ทุกขั้นตอนและทุกระบบงาน นับตั้งแต่เริ่มต้นคดีมาสู่ศาล จนถึงขั้นตอนการพิพากษาคดี และจากการศึกษาข้อมูลการดำเนินงานของศาลจังหวัดลำปาง พบว่า ปัญหาการสื่อสารในระบบงานต่าง ๆ ทั้งในส่วนที่เป็นระบบงานธุรการและระบบงานตุลาการ ส่วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการดำเนินคดีในชั้นศาลทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แยกวิเคราะห์สภาพปัญหาทางการสื่อสารในกระบวนการยุติธรรมทางศาลออกเป็น 2 ส่วน คือ สภาพปัญหาทางการสื่อสารก่อนเริ่มพิจารณาคดี และสภาพปัญหาทางการสื่อสารในขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดี

1. ปัญหาการสื่อสารในขั้นตอนก่อนเริ่มพิจารณาคดี

จากข้อมูลที่รวบรวมได้เกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการในช่วงก่อนที่คดีแต่ละคดีจะขึ้นสู่การพิจารณาของศาลนั้น พบว่า มีกระบวนการสื่อสารและการรับส่งสารสนเทศเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ตามลำดับ ดังนี้

1.1 ทุกครั้งที่มีการฟ้องร้องคดีต่อศาล ฝ่ายโจทก์จะส่งสารสนเทศเป็นเอกสารคำฟ้อง พร้อมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับคดี ยื่นต่อเจ้าหน้าที่งานรับคำคู่ความ หรือแผนกรับคำฟ้องของศาล

1.2 เมื่อเจ้าพนักงานรับคำฟ้องได้รับคำฟ้องแล้ว จะนำคำฟ้องและเอกสารต่าง ๆ ที่โจทก์ยื่นไปตรวจสอบความเรียบร้อย ถูกต้อง ครบถ้วน ตามแบบที่กฎหมายกำหนด

⁴ Harold D.Koontz and Cyril O'Donnel, Op.Cit.,p.554.

1.3 เมื่อตรวจสอบถูกต้องเรียบร้อยแล้ว คำฟ้องก็จะถูกนำไปลงบันทึกในทะเบียนที่มีชื่อเรียกเป็นการเฉพาะว่า สารบบความ จากนั้นก็จะออกหมายเลขคดีดำ

1.4 ต่อจากนั้นคำฟ้องที่ออกหมายเลขคดีดำแล้ว ก็จะถูกนำไปจัดทำปกสำนวน แยกเป็นคดี ๆ ไป

1.5 เจ้าพนักงานรับฟ้องนำเสนอต่อศาล (ผู้พิพากษาเวรชี้)

กระบวนการสื่อสารในขั้นตอนของการรับฟ้องคดีนี้ จะเห็นได้ว่า ผู้ส่งสารคือโจทก์ทำการส่งสารสนเทศอันได้แก่คำฟ้อง ผ่านช่องทางการสื่อสารคือแผนกรับคำฟ้อง เพื่อสื่อสารไปยังแหล่งรับคือศาล พิจารณาจากลักษณะนี้ หากกระบวนการสื่อสารในขั้นตอนนี้ดำเนินไปตามปกติ การไหลเวียนของสารสนเทศคือคำฟ้องคดีนั้น สามารถไหลผ่านช่องทางการสื่อสารไปได้โดยสะดวกราบรื่นไม่ติดขัด ก็ย่อมจะส่งผลให้คำฟ้องคดีต่าง ๆ ขึ้นไปสู่การพิจารณาของศาลได้อย่างรวดเร็ว ในทางกลับกัน หากการไหลเวียนของสารสนเทศในขั้นตอนนี้ เกิดการสะดุดหยุดชะงัก ไม่สามารถส่งผ่านไปได้อย่างต่อเนื่องตามปกติ ก็จะเป็นเหตุให้คดีต่าง ๆ ที่มาสู่ศาลได้รับการพิจารณาอย่างล่าช้า

จากกรณีการศึกษาการดำเนินงานของศาลจังหวัดลำปาง พบว่า ระบบงานธุรการของศาลในขั้นตอนนี้ มีปัญหาเรื่องการขาดแคลนอัตรากำลัง กล่าวคือ มีเจ้าหน้าที่ธุรการระดับ 3 เพียง 2 อัตรา รับผิดชอบการรับคำฟ้องและคำคู่ความต่าง ๆ ของคดีทุกประเภท โดยทำหน้าที่ทุกขั้นตอนตั้งแต่คำฟ้องมาสู่ศาลจนกระทั่งนำเสนอขึ้นสู่ศาล และจากการสังเกตการณ์การปฏิบัติงานในขั้นตอนนี้พบว่า ลักษณะของการทำงานของเจ้าหน้าที่ธุรการทั้งสองอัตราเป็นไปในลักษณะของการช่วยกันทำโดยไม่มีการแบ่งแยกงานหรือหน้าที่เป็นสัดส่วนแต่อย่างใด แม้แต่โต๊ะที่ใช้ทำงานก็เป็นโต๊ะยาวใช้นั่งทำงานร่วมกัน จากการศึกษาพบว่า กระบวนการรับส่งและถ่ายทอดสารสนเทศในขั้นตอนนี้ มักจะประสบปัญหาทางการสื่อสารที่เรียกว่า สภาวะสารสนเทศเกินพิกัด (Information Overload) กล่าวคือ เมื่อมีการฟ้องร้องคดีต่าง ๆ ประดังเข้ามาหลาย ๆ คดีพร้อม ๆ กันในช่วงเวลาเดียวกัน ช่องทางการสื่อสารซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ธุรการ 2 คน (บางขณะปฏิบัติหน้าที่เพียงคนเดียว) จะประสบสภาวะเกินพิกัด (Overload) ทั้งนี้เนื่องจากปริมาณสารสนเทศมากเกินขีดความสามารถของช่องทางการสื่อสาร กรณีนี้ทำให้เกิดปัญหา คำฟ้องคดีต่าง ๆ คั่งค้างอยู่ในช่องทางการสื่อสารขั้นตอนนี้ และเป็นเหตุให้คดีต่าง ๆ ขึ้นไปสู่การพิจารณาของศาลอย่างล่าช้า.

ปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังในระบบงานธุรการของศาลดังกล่าวนี้ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบงานธุรการอื่น ๆ ด้วย ซึ่งส่วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการสื่อสารในระบบงานธุรการ ที่จะต้องสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งศาลและกระทรวงยุติธรรมเอง ก็ได้มีการหยิบยกปัญหานี้ขึ้นเสนอในที่ประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการบริหารงานธุรการของศาลมาโดยตลอด และกระทรวงยุติธรรมก็ได้เสนอขอเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ธุรการให้แก่ศาลต่าง ๆ เป็นประจำทุกปี แต่ก็ยังคงติดขัดด้วยปัญหาด้านเงินงบประมาณแผ่นดิน ทำให้ได้รับอนุมัติการจัดสรรอัตรากำลังเพิ่มอย่างไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยตามที่ขอ ปัจจุบัน ปัญหานี้จึงยังคงเป็นปัญหาและอุปสรรคที่ศาลและกระทรวงยุติธรรมจะต้องแสวงหาแนวทางแก้ไขต่อไป

2. ปัญหาการสื่อสารในขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดี

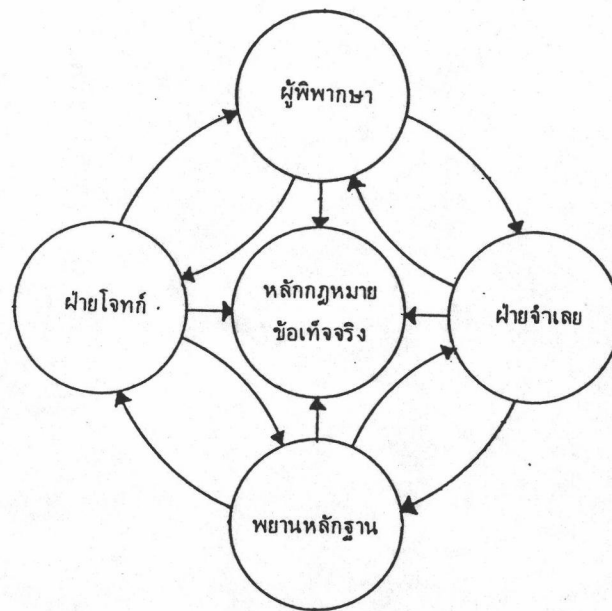
เมื่อศาลสั่งประทับฟ้องคดีใดคดีหนึ่งแล้ว กระบวนการสื่อสารในการพิจารณาคดีจะเริ่มต้นตั้งแต่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล สั่งจ่ายสำนวนให้แก่ผู้พิพากษาคคนใดคนหนึ่ง เพื่อมอบหมายให้เป็นเจ้าของคดีรับผิดชอบดำเนินการไปตามกระบวนการยุติธรรมทางศาล

จากการศึกษาระบบงานพิจารณาคดีของศาล พบว่า ในขั้นตอนการพิจารณาคดี จะมีการรับส่งสารสนเทศเกี่ยวกับพยานหลักฐาน และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีอยู่ตลอดเวลาของการพิจารณาคดี และในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลนั้น จะมีกระบวนการสื่อสารต่าง ๆ มากมาย มีทั้งลักษณะการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) และการสื่อสารกลุ่ม (Group Communication) ซึ่งผู้วิจัยได้เคยสรุปเสนอแบบจำลองของวงจรการสื่อสารในการดำเนินคดีในชั้นศาล ตามแบบจำลองต่อไปนี้.⁵

⁵ วิทยา อังเรขพานิชย์, เรื่องเดิม, หน้า 50.

แบบจำลองที่ 2

วงจรการสื่อสารในการดำเนินคดีในศาล

แบบจำลองแสดงให้เห็นถึงลักษณะวงจรการสื่อสารในการดำเนินคดีในศาล ระหว่างโจทก์, จำเลย และผู้พิพากษา โดยองค์กรทั้งสามฝ่ายจะทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้ส่งสารและรับสารในขณะเดียวกัน ซึ่งเป็นรูปแบบของการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) กล่าวคือ ในระหว่างการพิจารณาคดีในศาลนั้น ฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย ต่างก็ต้องนำพยานหลักฐานต่าง ๆ มาสืบแสดงต่อศาล เพื่อเป็นการพิสูจน์และสนับสนุนข้อกล่าวอ้างของฝ่ายตนให้ศาล (ผู้พิพากษา) เชื่อ ฝ่ายผู้พิพากษานั้นก็จะทำหน้าที่วินิจฉัยข้อกล่าวอ้างต่าง ๆ และพยานหลักฐานที่โจทก์จำเลยนำมาสืบแสดง วงจรการสื่อสารของทั้งสามฝ่ายจะดำเนินติดต่อกันไป โดยมีการสื่อสารโต้ตอบกลับไปกลับมา จนกว่าจะถึงจุดยุติซึ่งสามารถชี้ขาดตัดสินด้วยข้อเท็จจริงและหลักกฎหมาย ซึ่งก็จะเป็นการสิ้นสุดขั้นตอนการพิจารณาคดี.

การพิจารณาคดีของศาลนั้น เป็นที่ยอมรับกันอยู่ทั่วไปว่า เที่ยงตรงและยุติธรรม แต่ความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ในบางกรณีอาจทำให้ความเที่ยงตรงและยุติธรรมของศาล กลายเป็นสิ่งไร้ประโยชน์ไปได้ เพราะเข้าทำนอง "กว่าดีจะสุก งาก็ไหม้"⁶ ซึ่งศาลและกระทรวงยุติธรรมก็ตระหนักถึงปัญหา และได้พยายามแก้ไขปัญหาล่าช้าในการพิจารณาคดีในชั้นศาลมาโดยตลอด โดยจัดให้มีการประชุม อภิปราย สัมมนา เรื่องการเร่งรัดการพิจารณาคดีอยู่เสมอ เพื่อร่วมกันศึกษาหาสาเหตุและแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้น นอกจากนี้ข้าราชการตุลาการระดับสูงหลายท่าน ได้เขียนบทความแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความล่าช้าในการพิจารณาคดีชี้ให้เห็นถึงสาเหตุปัญหา และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหามากมายหลายประการ โดยเฉพาะความล่าช้าในการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น ซึ่งพอจะแบ่งเป็นสาเหตุใหญ่ ๆ ได้ 3 สาเหตุ ดังนี้⁷

1. ปัญหาข้อขัดข้องทางกฎหมายและระเบียบวิธีปฏิบัติต่าง ๆ เกี่ยวกับการเร่งรัดการพิจารณาคดี
2. ปัญหาเรื่องบุคลากร
3. ปัญหาเรื่องวัสดุอุปกรณ์และสถานที่

---

⁶ ปุณณะ สุทธิประภา, "เวทียศนะ" วิทยาสารปริทัศน์ ปีที่ 21 ฉบับที่ 13 (เมษายน 2513), หน้า 25.

⁷ พรเพชร วิชิตชลชัย และคณะ, "ปัญหาความล่าช้าของคดีในชั้นศาล", เอกสารวิจัยโครงการอุดหนุนจากมูลนิธิเอเซีย (กรุงเทพฯ : กระทรวงยุติธรรม, 2529), หน้า 31.

1. ปัญหาข้อขัดข้องทางกฎหมายและระเบียบวิธีปฏิบัติต่าง ๆ เกี่ยวกับการเร่งรัดการพิจารณาคดี

สรุปสาเหตุต่าง ๆ ได้เป็น 9 กรณีด้วยกัน คือ

1.1 การเลื่อนคดี

การเลื่อนคดีของคู่ความเป็นสาเหตุสำคัญของความล่าช้าในการพิจารณาคดีเป็นอย่างยิ่ง ถือได้ว่า การเลื่อนคดีเป็นโรคร้ายแห่งกระบวนการยุติธรรม ยกตัวอย่างเช่น ถ้าทนายความแต่ละฝ่ายขอเลื่อนคดีเพราะความเจ็บป่วยกันคนละครั้ง และตัวความขอเลื่อนคดีอีกคนละครั้ง คดีจะล่าช้าไปประมาณ 4 เดือน เพราะการเลื่อนแต่ละครั้ง ศาลมักเลื่อนไปประมาณ 1 เดือน ทั้งนี้เนื่องจาก คู่ความมักมีเวลาว่างไม่ตรงกัน จะเห็นได้ว่าใน 4 เดือนนี้ คือความสูญเปล่าของเวลา การเลื่อนคดีมักจะมีมาจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น พยานไม่พร้อม, ส่งหมายเรียกให้พยานไม่ได้, เพิ่งค้นพบพยานหลักฐานใหม่, กำลังตกลงประนีประนอมยอมความกัน, ตัวความติดประชุมรัฐสภา, ทนายความติดธุระสำคัญ, หรือทนายความป่วย ฯลฯ⁸

สำหรับการแก้ไขปัญหาเรื่องการเลื่อนคดี มีผู้เสนอแนะแนวทางแก้ไขไว้หลายประการ ดังนี้

1.1.1 การจะให้เลื่อนคดีหรือไม่เป็นดุลพินิจของศาล หากเห็นว่าไม่มีเหตุอันสมควรศาลจะไม่อนุญาตก็ได้ ถึงแม้คู่ความจะตกลงให้เลื่อนไปก็ตาม ดังนั้น การให้เลื่อนคดีจึงไม่น่าจะอยู่ที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ค้านเท่านั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 33 บัญญัติว่า ให้ศาลดำเนินการพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้ ไม่ต้องเลื่อนจนกว่าจะเสร็จ จึงน่ามีหลักทั่วไปว่า "ไม่ให้เลื่อนเว้นแต่จำเป็นจริง ๆ"

⁸ ม.ล. ไกรฤกษ์ เกษมสันต์, "เหตุล่าช้าแห่งคดี" ศาลพา เล่ม 2 ปีที่ 21 (มีนาคม - เมษายน 2517), หน้า 59.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

1.1.2 บทบัญญัติมาตรา 40 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการเลื่อนคดี มีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันมิให้คู่ความใช้การเลื่อนคดี เป็นวิธีการประวิงคดี โดยกำหนดว่า ในกรณีที่ศาลได้สั่งอนุญาตให้คู่ความฝ่ายใดเลื่อนคดีไปแล้วครั้งหนึ่ง คู่ความฝ่ายนั้นจะขอเลื่อนคดีอีกไม่ได้ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ และคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนแสดงให้เห็นเป็นที่พอใจของศาลได้ว่า ถ้าศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนต่อไปอีกจะทำให้เสียความยุติธรรม นอกจากนั้นยังกำหนดให้คู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีเสียค่าป่วยการพยาน ซึ่งมาศาลตามหมายเรียก และเสียค่าใช้จ่ายในการที่คู่ความฝ่ายอื่นมาศาล เป็นค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พักของตัวความ ทนายความหรือพยาน เป็นต้น บทบัญญัตินี้ดังกล่าวจะมีส่วนช่วยในการเร่งรัดการพิจารณาคดีของศาลได้บ้าง แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัตินี้ ไม่ได้กำหนดระยะเวลาของการเลื่อนคดีแต่ละครั้ง ทำให้อาจมีการเลื่อนคดีครั้งละนาน ๆ จึงควรให้มีการกำหนดระเบียบในเรื่องระยะเวลาในการเลื่อนคดีแต่ละครั้ง เป็นมาตรการสนับสนุนบทบัญญัติของกฎหมาย เพื่อให้เจตนารมณ์ของกฎหมายบรรลุผล¹⁰

1.1.3 การขอเลื่อนคดีเพราะป่วย ไม่ว่าจะเป็นตัวทนายความ ตัวความ หรือพยานป่วยก็ตาม เป็นสาเหตุในการเลื่อนคดีที่พบบ่อยที่สุด เพราะหากมีใบรับรองแพทย์แนบมากับคำร้อง ศาลมักให้เลื่อนไป ซึ่งหากว่าเป็นความจริงก็นับว่าเป็นเหตุจำเป็น เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 108 (3) ก็ได้บัญญัติให้เอกสิทธิพยานไว้ว่า ไม่ต้องไปศาลได้ ข้อที่ควรคิดก็คือ หากมีการอ้างว่าเจ็บป่วยดังกล่าว โดยเฉพาะของคู่ความก็ดี ทนายความก็ดี ศาลจะมีวิธีปฏิบัติประการใดบ้าง เช่น จะเรียกแพทย์ที่ออกใบรับรองแพทย์มาไต่สวน หรือ ให้นักงานพร้อมด้วยแพทย์ไปตรวจคู่ความได้หรือไม่ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 41 แล้ว จะเห็นได้ว่า ศาลไม่อาจกระทำได้ เว้นแต่คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสนอคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลให้กระทำได้ดังกล่าวก่อน ซึ่งปกติ จะหากรณีเช่นนี้ยาก เพราะคู่ความต่างถือหลักถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ดังนั้น กฎหมายควรให้อำนาจศาลในการที่จะเรียกบุคคลใด ๆ มาไต่สวน

¹⁰ รายงานการสัมมนาผู้พิพากษาศาลชั้นต้น รุ่นที่ 1,4 เรื่องการเร่งรัดการพิจารณาคดี วันที่ 25 - 27 กรกฎาคม 2527 ณ โรงแรมวังใต้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, (กระทรวงยุติธรรม : เอกสารอัดสำเนา, 2527), หน้า 2.

ได้โดยมิต้องให้คู่ความร้องขอ นอกจากนี้ศาลควรขอความร่วมมือจากแพทยสภา ให้เพิ่มความเข้มงวดในการออกใบรับรองแพทย์ของแพทย์ โดยให้ออกตามความจริง¹¹

1.1.4 บางครั้งทนายความซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อาจขอเลื่อนคดีโดยอ้างเหตุต่าง ๆ เช่น ติดประชุมสภา หรือต้องทำหน้าที่ออกเยี่ยมราษฎร ซึ่งบางกรณีเป็นการยากที่ผู้พิพากษาในต่างจังหวัดจะควบคุมกระบวนการพิจารณาให้ดำเนินไปโดยเร็ว ทั้งนี้เนื่องจากทนายความที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสถานะตามรัฐธรรมนูญเป็นกรณีพิเศษ ที่จะไม่มาศาลในระหว่างสมัยประชุมของสภา และสามารถอ้างหน้าที่ ๆ จะเยี่ยมราษฎรมาเป็นเหตุขอเลื่อนคดีอยู่เสมอ และการเลื่อนคดีแต่ละครั้ง อาจเป็นระยะเวลายาวนานหลายเดือน อีกประการหนึ่ง ผู้พิพากษาในศาลต่างจังหวัดมักจะมีอาวุโสและประสบการณ์น้อย ในทางปฏิบัติจะไม่ค่อยสามารถควบคุมกระบวนการพิจารณาให้ดำเนินไปโดยรวดเร็ว จนเกิดปัญหาข้อขัดข้องในการเร่งรัดพิจารณาคดี จึงสมควรให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ซึ่งมีอาวุโสสูงและมีประสบการณ์มากกว่า เป็นผู้ควบคุมกระบวนการพิจารณาในคดีเช่นนี้โดยตรง¹²

1.1.5 ในกรณีที่โจทก์ขอเลื่อนคดี เพราะส่งหมายเรียกให้พยานไม่ได้ หรือไม่ทราบผลการส่งหมาย ควรแก้ไขโดยให้ศาลบันทึกรายงานกระบวนการพิจารณาให้ละเอียดถึงเหตุแห่งการเลื่อนคดี และถ้ามีการเลื่อนคดีเพราะส่งหมายไม่ได้ หรือไม่ทราบผลการส่งหมาย สองครั้งติดกัน ให้พิจารณางดสืบพยานปากนั้น¹³

¹¹ รายงานการสัมมนาเรื่องการเร่งรัดการพิจารณาคดี, จากรายงานของกลุ่มที่ 3 เรื่องปัญหาการประสานงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม วันที่ 1 - 2 พฤศจิกายน 2527 ณ ห้องประชุมกระทรวงยุติธรรม (เอกสารอัดสำเนา), หน้า 4.

¹² รายงานการสัมมนาผู้พิพากษาศาลชั้นต้น, เรื่องเดิม, หน้า 2.

¹³ กระทรวงยุติธรรม, ข่วยยุติธรรม ฉบับที่ 7 (กรกฎาคม 2526), หน้า 13.

1.2 การนัดความ

การนัดความที่ไม่เหมาะสมเป็นสาเหตุประการหนึ่งของความล่าช้าในการพิจารณาคดี เช่น การนัดความหนึ่ง ๆ ทั้งช่วงนานเกินไป บางคดีนัดหนึ่ง ๆ นัดห่างกันถึง 2-3 เดือนก็มี หรือนัดความวันหนึ่ง ๆ มากเกินไปหรือน้อยเกินไปซึ่งมีผู้เสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่อง การนัดความไว้หลายประการ คือ ¹⁴

1.2.1 ศาลควรใช้ดุลพินิจนัดความโดยทิ้งช่วงไม่ให้นานจนเกินไป การนัดความควรจะนัดติดต่อกันไป พิจารณาสืบพยานให้เสร็จเป็นเรื่อง ๆ ไป ซึ่งถ้ามีการวางแผนสืบพยานที่ดีแล้ว จะทำให้คดีนั้น ๆ เสร็จไปโดยเร็ว

อย่างไรก็ตาม ก็มีผู้แย้งว่า การนัดความในลักษณะนี้กลับจะทำให้คดีล่าช้า เพราะคดีหลัง ๆ ต้องรอให้คดีแรก ๆ พิจารณาเสร็จก่อนจึงจะพิจารณาได้

1.2.2 ในแต่ละวันผู้พิพากษาแต่ละคนไม่ควรนัดความเกินกว่าสองเรื่อง เพราะถ้านัดเกินกว่านี้ และมีการสืบพยานทั้งสองเรื่อง จะทำให้คดีอื่น ๆ ต้องเลื่อนไป เป็นเหตุให้คู่ความและพยานเสียค่าใช้จ่าย และเสียเวลาในการมาศาลโดยใช่เหตุ

แต่ก็มีผู้แย้งว่า ควรจะนัดเกินกว่าสองเรื่อง เพราะถ้าเกิดความทั้งสองเรื่องไม่ได้สืบ จะได้สืบพยานในเรื่องอื่นต่อไปได้

1.2.3 การนัดความวันละกี่เรื่องนั้น ไม่น่าจะกำหนดตายตัวลงไป ควรจะคำนึงถึงสภาพท้องถิ่นของเขตที่ศาลตั้งอยู่ เช่น การคมนาคมสะดวกในการที่คู่ความและพยานจะมาศาลหรือไม่ และยังขึ้นอยู่กับจิตสำนึกของประชาชนในการให้ความร่วมมือมาเป็นพยานศาลด้วย

1.3 การส่งประเด็น

การส่งประเด็นมีผลเร่งรัดต่อการพิจารณาคดีของศาลเป็นอย่างมาก ในทางปฏิบัติ การส่งประเด็นไปสืบในศาลอื่น ก่อให้เกิดปัญหาที่ทำให้คดีล่าช้าอยู่หลายประการ เช่น การส่งสำนวนความไปยังศาลอื่น ต้องเสียเวลาอย่างมาก หากมีพยานรอสืบอยู่ที่ศาลเจ้าของสำนวน

---

¹⁴ รายงานการสัมมนาเรื่องการเร่งรัดการพิจารณาคดี, จากรายงานของกลุ่มที่ 2 เรื่องปัญหาข้อขัดข้องในการเร่งรัดการพิจารณาคดี วันที่ 1 - 2 พฤศจิกายน 2527 ณ ห้องประชุมกระทรวงยุติธรรม (เอกสารอัดสำเนา), หน้า 4-6.

ก็จะทำการสืบพยานต่อไปไม่ได้จนกว่าจะได้สำนวนกลับมาคืน¹⁵ และบางครั้งมีการส่งประเด็นไปสืบในศาลอื่น โดยไม่พิจารณาว่าเหมาะสมหรือมีความจำเป็นหรือไม่ นอกจากนี้ ศาลที่รับประเด็นก็ไม่เอาใจใส่สืบพยานประเด็นให้เหมือนกับคดีของศาลตนเอง บางคดีส่งไปนานนับปีแล้วก็ยังไม่สืบให้ก็มี¹⁶ เกี่ยวกับปัญหานี้ ได้มีผู้เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาไว้หลายประการ ดังนี้

1.3.1 ปัจจุบัน ศาลมีเครื่องถ่ายเอกสารไว้ใช้ หากจะมีการถ่ายสำเนา คู่ความและเอกสารสำคัญ เพื่อแยกประเด็นไปสืบ ก็จะทำให้สามารถสืบพยานประเด็นในหลายศาลพร้อมกันไปได้ ส่วนศาลเจ้าของสำนวนก็ยังมีสำนวนความที่ไขพิจารณาสืบพยานต่อไปได้ โดยไม่จำเป็นต้องรอประเด็นกลับคืนจากศาลอื่น อย่างไรก็ตาม การพิจารณาแยกส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่นนั้น ควรคำนึงถึงรูปคดีและความจำเป็นในการใช้เอกสารประกอบการสืบพยานด้วย เพราะบางกรณี พยานประเด็นจำเป็นต้องเบิกความประกอบเอกสารซึ่งเป็นต้นฉบับ การถ่ายเอกสารส่งไปพร้อมประเด็นจึงไม่เป็นการสมควร ดังนั้น หากจะใช้วิธีถ่ายสำเนาคู่ความและเอกสารส่งประเด็นไปสืบ โดยคำนึงถึงรูปคดีเป็นสำคัญแล้ว จะเป็นแนวทางหนึ่งในการเร่งรัดการพิจารณาคดีต่าง ๆ ให้รวดเร็วขึ้น¹⁷

1.3.2 ในการส่งประเด็นนั้น ศาลควรจะพิจารณาถึงความจำเป็น และความเหมาะสมด้วย จึงจะมีคำสั่งให้ส่งประเด็น

1.3.3 ศาลที่รับประเด็น ควรเอาใจใส่สืบพยานประเด็นให้เหมือนกับคดีในศาลของตน¹⁸

¹⁵ รายงานการสัมมนาผู้พิพากษาศาลชั้นต้น, เรื่องเดิม, หน้า 3.

¹⁶ รายงานสัมมนาเรื่องการเร่งรัดการพิจารณาคดี, เรื่องเดิม, หน้า 7.

¹⁷ รายงานการสัมมนาผู้พิพากษาศาลชั้นต้น, เรื่องเดิม, หน้า 4.

¹⁸ รายงานการสัมมนาเรื่องการเร่งรัดการพิจารณาคดี, เรื่องเดิม, หน้า 7.

1.3.4 การส่งประเด็นในคดีแพ่ง ควรสอบว่าสืบพยานในประเด็นอะไร และควรกำชับด้วยว่าจะไม่ขอเลื่อนคดี หากมีเหตุให้เลื่อนได้ ก็ควรเลื่อนให้ไม่เกิน 2 นัด ทั้ง การนัดก็ควรกำหนดระยะเวลานัดไม่ควรนัดเกิน 15 วัน เนื่องจากการคมนาคมในปัจจุบันสะดวก รวดเร็วยู่แล้ว

1.3.5 การสืบพยานประเด็นนัดแรก มักจะเลื่อนคดี โดยเฉพาะคดีที่ อัยการเป็นโจทก์ โดยอ้างว่าส่งหมายให้พยานไม่ได้ จึงควรกำชับไปตั้งแต่ส่งประเด็นว่า ให้โจทก์ ดำเนินการโดยเร็ว มิฉะนั้นศาลรับประเด็นมักให้เลื่อนเสมอ¹⁹

1.4 การส่งคำคู่ความ, การส่งหมาย

การส่งคำคู่ความมีผลกระทบต่อปัญหาการเร่งรัดการพิจารณาคดีใน ศาลเช่นกัน ปัญหานี้เกิดขึ้นจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือ ศาล อัยการ และตำรวจ กล่าวคือ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการส่งหมายของพนักงานศาลยังไม่มีประสิทธิภาพ มีกรณีเกิดขึ้นที่พนักงานศาล ไม่ไปส่งหมายครั้งแรก แต่เขียนรายงานว่าส่งแล้วแต่ส่งไม่ได้ ทำให้ต้องส่งใหม่และปิดหมาย²⁰ หรือในบางกรณี ศาลได้รับรายงานการเดินหมายแล้ว แต่เจ้าหน้าที่ศาลบางคนจะเลยไม่นำเสนอ ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเพื่อเกษียณสั่งและเก็บเข้าสำนวนต่อไป เป็นเหตุให้บางครั้งหารายงาน การเดินหมายไม่พบ และต้องเลื่อนคดีออกไป นอกจากนี้ปัญหาเกิดขึ้นเนื่องจาก เจ้าหน้าที่ศาลบางคนส่งหมายต่าง ๆ ให้กรมบังคับคดีล่าช้า ทำให้กรมบังคับคดีไม่อาจส่งหมายนั้นให้แก่ผู้รับได้ก่อน วันนัด เป็นเหตุให้ต้องเลื่อนคดีไป

ส่วนสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากอัยการและเจ้าหน้าที่ตำรวจ คือ ในทาง ปฏิบัติ เมื่อพนักงานอัยการส่งหมายเรียกพยานไปให้พนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนมักให้ตำรวจชั้นประทวนเป็นผู้นำไปส่งและไม่ติดตามผล ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจบางคนจะเลยไม่นำหมายไปส่ง ให้พยาน และพนักงานอัยการบางคนก็เลยไม่ติดตามผลการส่งหมายจากเจ้าหน้าที่ตำรวจและ พนักงานสอบสวน²¹ ซึ่งมีผู้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา ดังนี้

¹⁹ กระทรวงยุติธรรม, ข่าวยุติธรรม, เรื่องเดิม, หน้า 17.

²⁰ รายงานสัมมนาผู้พิพากษาศาลชั้นต้น, เรื่องเดิม, หน้า 15.

²¹ รายงานการสัมมนาเรื่องการเร่งรัดการพิจารณาคดี, จากรายงานกลุ่มที่ 2.

1.4.1 ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวส่วนใหญ่ เกิดจากความไม่รับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ การแก้ไขปัญหาก็ต้องกระทำโดยให้ผู้มีหน้าที่เหล่านั้น รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยเคร่งครัด

1.4.2 การส่งหมายนั้น โดยบทบัญญัติของกฎหมายอาจทำได้ทั้งโดยพนักงานศาลหรือโดยทางไปรษณีย์ (ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่) แต่ในทางปฏิบัตินั้น การส่งหมายส่วนใหญ่ หรือเกือบทั้งหมดทำโดยพนักงานศาล ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหานี้ จึงเสนอให้กำหนดเป็นนโยบายว่า ในท้องที่ ๆ เจริญแล้ว และการสื่อสารไปรษณีย์สะดวก ให้ศาลใช้วิธีส่งคำคู่ความและส่งหมายทางไปรษณีย์เป็นหลักแทนการส่งโดยพนักงานศาล²²

1.5 กำหนดเวลาให้การส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยวิธีพิเศษมีผลใช้ได้

การส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยวิธีอื่นนอกจากการส่งตามวิธีธรรมดา จะมีผลใช้ได้ต่อเมื่อกำหนดเวลา 15 วัน หรือ ระยะเวลาอนานกว่านั้นตามที่ศาลกำหนดได้ล่วงหน้าไป ทำให้ระยะเวลาในการดำเนินคดีช่วงนี้ ล่าช้าเกินควร ทั้งนี้เนื่องจาก กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดให้การส่งคำคู่ความ หรือเอกสาร ต้องกระทำโดยวิธีธรรมดา ก่อน ต่อเมื่อไม่สามารถทำได้จึงให้ส่งโดยวิธีพิเศษ ด้วยการปิดหมาย โฆษณา หรือวิธีการอื่นที่ศาลกำหนด และเพื่อให้โอกาสแก่คู่ความหรือบุคคลอื่นที่เป็นฝ่ายรับคำคู่ความหรือเอกสารนั้น มีโอกาสในการเตรียมตัวในการต่อสู้คดี จึงกำหนดระยะเวลาอย่างต่ำ 15 วัน ซึ่งความจริงแล้ว ระยะเวลาในการรับรู้เพื่อเตรียมตัวต่อสู้คดีใช้เวลาน้อยกว่านั้น ผลของกฎหมายในปัจจุบัน ทำให้การพิจารณาคดีล่าช้าโดยไม่จำเป็น²³ ดังนั้น จึงมีผู้เสนอว่า ควรปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 79 โดยย่นระยะเวลาในการส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยวิธีอื่นเหลือเพียง 7 วัน ซึ่งหลังจากการส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นมีผลตามกฎหมายแล้ว คู่ความหรือผู้รับเอกสารยังมีระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาช่วงอื่น อันจะสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 173-174 ที่แก้ไขใหม่ (ฉบับที่ 10 พ.ศ.2527) เช่น กรณียื่นคำให้การยังกำหนดเวลาเพียง 8 วัน ซึ่งเพียงพอแก่การต่อสู้คดี ยิ่งกว่านั้น หากไม่สามารถดำเนินกระบวนการได้ภายในกำหนดเวลา ก็ยังสามารถขอขยายเวลาต่อศาลได้อีก จึงไม่ทำให้เสียความยุติธรรมแต่อย่างใด²⁴

²² รายงานการสัมมนาผู้พิพากษาศาลชั้นต้น, เรื่องเดิม, หน้า 3.

²³ รายงานการสัมมนาเรื่องการเร่งรัดการพิจารณาคดี, เรื่องเดิม, หน้า 3

²⁴ เรื่องเดียวกัน , หน้า 3 -4.

1.6 การฝากขัง

ปัญหาเรื่องการฝากขังและการไม่เอาใจใส่ในการสอบสวน เมื่อมีการสั่งปล่อยผู้ต้องหาชั่วคราว เป็นสาเหตุหนึ่งทำให้คดีล่าช้า ทั้งนี้ เพราะพนักงานสอบสวนบางรายขอฝากขังเต็มกำหนด 48 วัน หรือ 84 วัน แล้วแต่กรณี โดยไม่คำนึงว่ามีความจำเป็นหรือไม่ และในกรณีที่พนักงานสอบสวนอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวแล้ว พนักงานสอบสวนบางคนไม่ทำการสอบสวนต่อไป ต่อมาเมื่อมีการถอนประกัน ทำให้ต้องมาขอฝากขังต่อศาล ก็ก่อให้เกิดปัญหาในข้อกฎหมายว่า ในกรณีเช่นนี้ ศาลจะอนุญาตให้ฝากขังได้หรือไม่ ในเมื่อเป็นการฝากขังหลังจากครบกำหนดเวลา 48 หรือ 84 วันแล้วแต่กรณีแล้ว²⁵

ในปัญหานี้ มีผู้เสนอแนะว่า ควรแก้ไขโดยเมื่อพนักงานสอบสวนอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องเร่งทำการสอบสวนให้เสร็จโดยเร็ว และในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว พนักงานสอบสวนควรจะขอฝากขังเมื่อมีเหตุจำเป็นจริง ๆ และศาลก็ควรใช้ดุลพินิจในการที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตตามกรณี ๆ ไป ไม่ใช่อนุญาตทุกครั้งเพราะเห็นแก่หน้าพนักงานสอบสวน หรือเพราะความเกรงอกเกรงใจนัก²⁶

1.7 การปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยที่ศาลจะกำหนดโดยคำพิพากษา

ปัจจุบันมีการประวิงการฟ้องและดำเนินคดีเนื่องจากดอกเบี้ยที่จะได้ตามกฎหมายกำหนดไว้ต่ำ ทำให้คดีล่าช้าไปกว่าที่ควร ทั้งนี้เพราะ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดให้ลูกหนี้ใช้ดอกเบี้ยแก่เจ้าหนี้ ในกรณีที่ไม่ได้ตกลงกันไว้เป็นพิเศษ ในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ศาลจึงพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาใช้ดอกเบี้ยแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าว ซึ่งในบางครั้งไม่คุ้มกับความเสียหายที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับ²⁷

มีข้อเสนอแนะว่า การแก้ไขปัญหานี้ควรปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ให้ศาลมีอำนาจกำหนดอัตราดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัดการชำระหนี้ให้คุ้มกับความเสียหายที่ฝ่ายเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะพึงได้รับ ซึ่งจะทำให้มีการเร่งรัดการฟ้องและดำเนินคดีให้เสร็จในเวลารวดเร็ว เพราะฝ่ายเจ้าหนี้สามารถได้รับชดเชยค่าเสียหายในอัตราที่เป็นธรรม²⁸

²⁵ รายงานการสัมมนาเรื่องการเร่งรัดการพิจารณาคดี, เรื่องเดิม, หน้า 4.

²⁶ พรเพชร วิชิตชลชัย และ คณะ, เรื่องเดิม, หน้า 41.

²⁷ รายงานการสัมมนาเรื่องการเร่งรัดการพิจารณาคดี, เรื่องเดิม, หน้า 5.

²⁸ พรเพชร วิชิตชลชัย และ คณะ, เรื่องเดิม, หน้า 41.

1.8 พยานไม่มีมาศาลในคดีอาญา

ในการพิจารณาคดีอาญา บ่อยครั้งที่ต้องเลื่อนคดีเนื่องจากพยานไม่มีมาศาล เหตุประการหนึ่งเป็นเพราะประชาชนกลัวศาล หรือกลัวนายความฝ่ายตรงกันข้ามซักค้าน การแก้ไขปัญหานี้ ศาลควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการมาเป็นพยานศาล โดยศาลควรจัดทำเอกสารมีข้อความสั้น ๆ ชี้ชวนให้ประชาชนเข้าใจถึงความสำคัญในการมาเป็นพยานศาล ให้ประชาชนเห็นภาพพจน์ของศาลว่า มิได้น่ากลัวอย่างที่เข้าใจแต่ประการใด²⁹

1.9 การเรียงคำพิพากษา

การเรียงคำพิพากษาคดีอาญาในปัจจุบันได้ยึดถือแบบอย่างตามที่เคยปฏิบัติกันมา คือต้องมีรายละเอียดในคำฟ้องและทางพิจารณาที่โจทก์จำเลยนำสืบ ทั้งที่ไม่ใช่รายการที่ต้องมีตามกฎหมายและเป็นรายละเอียดที่ไม่จำเป็น ทำให้ใช้เวลาในการเรียงคำพิพากษานานกว่าที่ควร เป็นเหตุให้คดีล่าช้าไป³⁰

สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหานี้ เนื่องจากคดีอาญาไม่มีประเด็นในการพิจารณาปัญหาที่ต้องวินิจฉัยมีอยู่เพียงว่า มีการกระทำผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำผิดนั้นหรือไม่ ดังนั้นแม้ว่าคำพิพากษาจะต้องมีรายละเอียด พอที่จะทำให้บุคคลทั่วไปนอกจากคู่ความเข้าใจได้ก็ตาม แต่ความสมบูรณ์ครบถ้วนของคำพิพากษาอยู่ที่ต้องมีรายการครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด และมีเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยทั้งปวง ดังนั้น ควรตัดรายการที่กฎหมายไม่ได้บังคับว่าต้องมี และรายละเอียดซึ่งไม่ได้ทำให้คำพิพากษาสมบูรณ์ครบถ้วน เช่น รายละเอียดในคำฟ้องทางพิจารณาซึ่งโจทก์จำเลยนำสืบ กระทรวงยุติธรรมควรพิจารณาปรับปรุงแบบคำพิพากษาคดีอาญา ที่สมบูรณ์ ครบถ้วน กระทัดรัด เพื่อประหยัดเวลา และเป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้ศาลทุกศาลใช้เป็นแบบอย่าง³¹

²⁹ รายงานการสัมมนาเรื่องการเร่งรัดการพิจารณาคดี, เรื่องเดิม, หน้า 8.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

³¹ พรเพชร วิชิตชลชัย และคณะ, เรื่องเดิม, หน้า 42.

2. ปัญหาเรื่องบุคลากร

2.1 การขาดแคลนผู้พิพากษา

ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้พิพากษานั้น ควรต้องมีการพัฒนาทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ สำหรับปัญหาการขาดแคลนผู้พิพากษานั้น แม้ว่าจะมีตำแหน่งผู้พิพากษาว่างเป็นจำนวนมาก แต่จำนวนผู้พิพากษาที่สอบผ่านการคัดเลือกแต่ละปี จำนวนไม่เพียงพอที่จะทดแทนผู้พิพากษาที่ออกไปเพราะเกษียณอายุ หรือเพราะเหตุอื่น รวมทั้งจากอัตรากำลังที่ได้เพิ่มใหม่ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้จำนวนผู้พิพากษาศาลชั้นต้นขาดแคลน ส่วนคุณภาพของผู้พิพากษานั้น ควรได้มีการพัฒนาทั้งผู้พิพากษาหัวหน้าศาล และผู้พิพากษาประจำศาล โดยเฉพาะผู้พิพากษาหัวหน้าศาลนั้น เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเร่งรัดการพิจารณาคดีของศาล จึงควรต้องเป็นนักบริหารที่มีความสามารถ เพื่อที่จะได้ทำหน้าที่กำกับกำขา ตรวจสอบดูแล และเร่งรัดการปฏิบัติงานของศาล ส่วนผู้พิพากษาประจำศาล ก็ต้องมีความวิริยะอุตสาหะอุทิศเวลาให้แก่ทางราชการอย่างเต็มที่ และต้องมีความรู้เกี่ยวกับการสั่งคำร้องคำคู่ความและการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ เป็นอย่างดี³²

2.2 การขาดแคลนบุคลากรอื่น

ปัจจุบันเจ้าหน้าที่ธุรการของศาลและเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ มีปริมาณไม่เพียงพอกับงาน ทำให้เกิดการขัดข้องล่าช้าในการดำเนินกระบวนการคดี เป็นต้นว่า เจ้าหน้าที่บัลลังก์คนเดียวต้องดูแลห้องพิจารณาถึง 3 ห้อง ถ้าคดีพร้อมจะสืบทั้งสามห้อง ก็ไม่สามารถจะเรียกเข้าสืบได้พร้อมกัน เพราะเจ้าหน้าที่ต้องเรียกความของห้องหนึ่งก่อน จึงมาเรียกความอีกห้องพิจารณาได้ สำหรับกรณีเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ก็เช่นเดียวกัน แม้คดีพร้อมจะสืบ แต่ไม่มีเจ้าหน้าที่ควบคุมตัวจำเลยมาห้องพิจารณา เพราะต้องไปควบคุมจำเลยในห้องพิจารณาอื่นอยู่

ในการจัดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ธุรการของศาลและเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องได้รับอนุมัติจากสำนักงาน ก.พ. และต้องได้รับอนุมัติเงินงบประมาณจากสำนักงบประมาณซึ่งต้องเฉลี่ยให้หน่วยงานต่าง ๆ ตามความจำเป็น จึงไม่สามารถจัดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ธุรการของศาลและเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ให้เพียงพอกับปริมาณงานตามความเป็นจริงได้ การแก้ปัญหาจึงควรพยายามชี้แจงให้เห็นถึงความสำคัญ เพื่อให้ได้รับอัตรากำลังเพิ่มขึ้นตามความจำเป็น³³

³² รายงานการสัมมนาผู้พิพากษาศาลชั้นต้น, เรื่องเดิม, หน้า 4.

³³ รายงานการสัมมนาเรื่องเร่งรัดการพิจารณาคดี, เรื่องเดิม, หน้า 7.

2.3 คุณภาพของบุคลากร

ผู้พิพากษา อัยการ และทนายความบางคนขาดสำนึกในหน้าที่ และไม่อุทิศเวลาให้แก่งานในหน้าที่เท่าที่ควร เป็นเหตุให้การพิจารณาคดีต้องล่าช้า เช่น ผู้พิพากษาออกนั่งพิจารณาคดีไม่ตรงเวลานัด ทำให้พยานและคู่ความต้องรอ อัยการไม่ติดตามเรื่องการส่งหมายหรือไม่เตรียมเรื่องการซักถามทำให้เสียเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ทนายความขอเลื่อนคดีโดยอ้างว่าเพิ่งได้รับแต่งตั้งทั้งที่ทราบล่วงหน้าก่อนแล้ว หรือมักอ้างเหตุเจ็บป่วย การแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาแล้วนั้น กระทรวงยุติธรรม กรมอัยการ และสภาทนายความ จะต้องร่วมกันเผยแพร่และทำความเข้าใจกับ ผู้พิพากษา อัยการ และทนายความ ในเรื่องการให้ความร่วมมือกันในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี โดยให้ทุกฝ่ายมีความสำนึกและรับผิดชอบต่อนหน้าที่³⁴

3. ปัญหาเรื่องวัสดุอุปกรณ์และสถานที่

วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ บางอย่างมีผลโดยตรงต่อการเร่งรัดการพิจารณาคดี เช่น บัลลังก์พิจารณา เครื่องบันทึกเสียง เครื่องพิมพ์ดีด กระทรวงยุติธรรมจึงควรจัดสรรวัสดุ อุปกรณ์ และสถานที่ต่าง ๆ ดังกล่าวให้เพียงพอ

นอกจากสาเหตุของความล่าช้าในการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น และแนวทางแก้ไขดังกล่าวมาแล้วนั้น ในการสัมมนาผู้พิพากษาหัวหน้าศาลครั้งหนึ่ง ได้เคยมีการเสนอวิธีการในการเร่งรัดการพิจารณาคดี ไว้ 4 ประการ คือ.-³⁵

1. พิจารณาพิพากษาคดีอาญาก่อนคดีแพ่ง โดยนัดพิจารณาคดีอาญาให้เร็วกว่าคดีแพ่ง เช่น นัดครั้งแรกได้แล้วนัดต่อไปก็นัดภายใน 7 วัน 15 วัน หรืออาจเป็น 30 วัน และในบรรดาคดีอาญาด้วยกัน คดีใดที่จำเลยไม่ได้รับการประกันตัว ควรพิจารณาก่อนคดีที่จำเลยได้รับการประกันตัว

2. ควรพิจารณาพิพากษาคดีนอกเวลาราชการบ้าง สักวันละ 1 - 2 ชั่วโมง และควรทำโดยเสมอหน้ากัน เช่น จำเลยในคดีอาญา ลักทรัพย์หรือชิงทรัพย์ที่ไม่ได้ประกันตัว กับจำเลยในคดีดัง ๆ ที่หนังสือพิมพ์ประโคมข่าว ก็ควรมีสหิธิในการได้รับการพิจารณาคดีนอกเวลาราชการโดยเท่าเทียมกัน

³⁴ รายงานการสัมมนาเรื่องการเร่งรัดการพิจารณาคดี, เรื่องเดิม, หน้า 8.

³⁵ วิศิษฎ์ ลิมานนท์, "การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยการเร่งรัดการเร่งรัดการพิจารณาคดี", บทบัณฑิตย ตอน 3 - 4 เล่มที่ 40, พ.ศ. 2526, หน้า 162-164.

3. ศาลแต่ละศาลควรตั้งเป้าหมายในการพิจารณาคดีว่า ในหนึ่งเดือนควรพิจารณาพิพากษาคดีได้กี่คดี และจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือ ค้นหาอุปสรรคในการเร่งรัดการพิจารณาคดี ซึ่งแต่ละศาลอาจจะไม่เหมือนกัน เพื่อหาแนวทางแก้ไขต่อไป

4. การบริหารงานที่ดี จะช่วยในการเร่งรัดการพิจารณาคดีได้.

โดยสรุป ปัญหาและอุปสรรคข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุส่งผลให้การพิจารณาคดีล่าช้า ดังกล่าวมาแล้วทั้งหมดนั้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อขัดข้องทางด้านระเบียบกฎหมาย ปัญหาทางด้านบุคลากร หรือปัญหาเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์สถานที่ หากพิจารณาในแง่ของการสื่อสารแล้ว ปัญหาอุปสรรคเหล่านั้น ส่วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อกรไหลเวียนของสารสนเทศในขั้นตอนต่าง ๆ เกี่ยวกับการพิจารณาคดี ทำให้วงจรของกระบวนการสื่อสารในการดำเนินคดีเกิดการสะดุดหยุดชะงักไปบางขณะ มิได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตามกำหนดที่ควรจะเป็น ซึ่งเป็นเหตุให้ระยะเวลาในการดำเนินคดีต้องถูกยืดระยะเวลาออกไปยาวนานกว่าปกติ อันก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อการอำนวยความยุติธรรมของศาล ทั้งนี้เนื่องจาก "การให้ความยุติธรรมอย่างล่าช้า เป็นการไม่ให้ความยุติธรรม"

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาคือข้อขัดข้องต่าง ๆ ทั้งในด้านระเบียบกฎหมาย ด้านบุคลากร และด้านวัสดุอุปกรณ์สถานที่ จึงควรคำนึงถึงปัจจัยที่จะก่อให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการสื่อสาร เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพให้การไหลเวียนของสารสนเทศในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินคดีในชั้นศาล เป็นไปโดยสะดวกคล่องตัว ทั้งนี้โดยการนำเอาทฤษฎีทางการสื่อสารเข้ามาช่วยเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหา ซึ่งเชื่อได้ว่า จะเป็นประโยชน์เอื้ออำนวยให้การแก้ไขปัญหาล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ศาลและกระทรวงยุติธรรมกำลังดำเนินการแก้ไขอยู่ สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายได้รวดเร็วขึ้น.